

Kulturhistoriskt underlag till vård- och underhållsplan

Magdalena Jonsson, 2007

Kort historik

Källor

ATA Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet.

KLM Kalmar läns museums arkiv.

R B Ragnhild Boström *Källa kyrkor*

De nedan redovisade uppgifterna utgör en sammanfattning av redovisad litteratur och genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkobyggnadens historia.

År	Händelse	Källa
1886-88	Källa nya kyrka byggdes efter ritningar av Johan Ackzell och Ludvig Pettersson. Stenmaterialet hämtades från trakten. Invigningen av kyrkan förrättades av biskop P Sjöbring.	ATA, RB
1933-34	<p>Interiör och exteriör renovering av kyrkan under ledning av arkitekt Erik Leffler.</p> <p>Exteriört gjordes insatser av underhållskaraktär. Plåttaken och de putsade fasaderna lagades liksom dörrar och fönster. Det kan också ha varit i samband med denna renovering som långhusets spritputsade fasader avfärgades i vitt. De hade tidigare en mörkare nyans som skapade kontrast mot de slätputsade vita partierna.</p> <p>Interiört fick kaminerna som varit försedda med långa slingrande rörkrör för att ta tillvara värmen, nya kortare rör. Eventuellt installerades också en ny kamin i kyrkorummet. Oljefärg på väggarna togs bort och väggarna ommålades. Texten över absidvalvet målades över. Kyrkorummet målades om i en färgsättning som utgick från de äldre inventarierna. Golven reparerades och ett nytt trägolv lades troligen in i bänkkvarteren i liv med syllarna.</p> <p>Bänkar togs bort längst fram i långhuset och koret utvidgades.</p> <p>Dörröppningen i öster gjordes bredare och nya dörrar av samma typ sattes in. I norra och södra ingången insattes nya trefyllnings dubbeldörrar. Fönstren sågs över och innanfönster sattes in i absiden med katedral eller antikglas och de färgade rutorna togs bort.</p> <p>Innertaket isolerades. Sidogångarna breddades genom att bänkarna kortades av. Bänkarna försågs med hela ryggar. Ett korskränk byggdes som var lika högt som det gamla men utan nygotisk dekor.</p> <p>Flera inventarier i kyrkorummet flyttades. Den nygotiska altaruppsatsen togs bort och ersattes av det medeltida altarskåpet.</p> <p>Över altarskåpet hängdes triumfkrucifixet. Predikstolen flyttades från korets södra hörn till sin nuvarande plats. Den försågs med ny fot och ny trappa. Där predikstolen stått iordningställdes ett dopaltare med altartavlan från 1888 som bakgrund.</p> <p>Det medeltida altarskåpet, predikstolen, korbänken och krucifixet konserverades av Sven Wahlgren. Predikstolens och korbänkens ursprungliga bemålning togs eventuellt fram. Korbänkens sittbänk</p>	ATA

	togs bort.	
1938	Korbänken återfick sin sittbänk, altarskåpets predella målades om. Skåpets krön lagades av konservator Sven Wahlgren. Även kristallkronan som hängde i koret kan ha lagats.	ATA
1947	Förslag till elektrisk uppvärmning av kyrkan framtaget av Tor Engströms ingenjörbyrå, Kalmar. Det innebar att de båda kaminerna i kyrkorummet kunde tas bort.	ATA
1950	Elektrisk belysning installerades i kyrkan efter förslag av E Lander; Löttorp. Lampetterna elektrifierades men inte kronorna.	ATA
1954	Reparationer av kyrkans fasader samt ommålning av långhusets och tornspirans plåttak.	ATA
1957	De tre nedersta bänkraderna plockades bort.	ATA
1970	Fasaderna blästrades, lagades och avfärgades med Silix Silikatfärg. Plåttaken borstades och målades med Danbolid plåtfärg, grå. Portarna målades i brungul färgton och ljudluckorna i svart. Tornkorsets hjärtstock byttes eftersom den var rötskadad.	ATA
1975	Större renovering och ombyggnad interiört. Arkitekt Ivar Pettersson vid byggnadsfirma BA Bengtsson ledde arbetet. Sakristian byggdes in helt och hållet. Sakristians golv höjdes i nivå med korets golv. Mot koret gjordes en vägg som stängde till absiden. På väggen utförde Lars Wellton, Källa en stor altarmålning. Altarskåpet flyttades till dopaltaret och altarmålningen från 1888 togs bort. En läktarunderbyggnad med två rum inreddes. För att kunna göra detta togs de två bakre bänkraderna i kyrkan bort. Man tog också bort en eller två bänkrader längst fram i långhuset. Golv och väggar sågs över och bättrades. Den målade bröstning som funnits på kyrkorummets väggar målades över så att väggarna blev enhetligt vita. Norra och södra ingången sattes igen. Nya dörrar till vapenhuset och sakristian gjordes i form av spegeldörrar. Översyn av äldre inventarier gjordes av konservator. Elradiatorerna byttes mot nya. Nytt vindfång i öster, skrudskåp och förvaringsskåp. Exteriört belades långhusets tak med ny takplåt av korrugerad plåt. Tidigare hade taket varit belagt med förzinkad slåtplåt. En del underarbeten krävdes eftersom det gamla taket var mycket dåligt och läckor uppkommit.	ATA
1987	Översyn av takplåt och hängskivor samt tornets hängrännor. Även fasadernas puts, dörrar, fönster (även invändigt) samt ljudluckor sågs över. Entrétrappan i öster som skadats i samband med arbetena lagades. Stenprydnader på tornet rengjordes.	ATA
1992	Ny stenskiva till altaret. Den gamla överfördes till dopaltaret.	KLM
1994	Toalett installeras under läktaren.	KLM
1996	Konservering av altarskåpet utfört av Ivar Nordén.	KLM
2000-2001	Interiör renovering ledd av Westerlunds arkitektbyrå, Borgholm. Utrymmet under läktare inreddes till lillkyrka. De slutna väggarna från 1975 ersattes med glasade väggar och en pelare togs bort. Nytt golv och pentry. Alla träytor och snickerier målades i grått, även de som tidigare varit laserade. Kyrkorummet tak och väggar målades om. Ommålning av bänkar, läktarbröstning, takbalkar, och väggar i trä mot lillkyrkan. Byte av elradiatorer. I öster gjordes nya ytterdörrar	KLM

	ritade av Westlund arkitektkontor. Fönstren isolerades, lagades och målades. Altaret flyttades fram. Dörrarna mellan vapenhuset och lillkyrkan flyttades till vapenhusets bakre mur. Lösa delar på orgelfasaden fästes. Predikstolen försågs med nytt golv. Golven i kyrkorummet lackades. Altarringens bågförmade dekorationer förgylldes. Ljuskronorna försågs med lås. Dörren mellan läktaren och tornet brandförstärktes. Södra porten öppnades upp som nödutgång. En taklucka togs upp på sakristians tak. Ny ljudanläggning installerades med manöverbord i tredje bakre bänkraden.	
2001	Konservering av predikstol, altarskåp, altarmålning och biskopsbänk utförd av Jönköpings läns museum.	KLM

Övergripande kulturhistorisk bedömning

Generella värden

Som alla andra kyrkor byggda före utgången av år 1939 skyddas Källa kyrka genom Kulturminneslagen (SFS 1988:950). Lagskyddet är ett uttryck för att dessa kyrkor anses ha ett högt kulturhistoriskt värde. Det är inte enbart kvalitativa, estetiska eller historiska egenskaper som tillmäts värde, utan också symboliska och ickemateriella. Varje kyrka utgör ett lokalt kulturarv för sin bygd och är ofta bland de äldsta byggnaderna i socknen. Kyrkorna har generella värden, d v s sådana som är gemensamma för alla kyrkor. I skriften ”Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning av kyrkor”, utgiven av Riksantikvarieämbetet, ges exempel på sådana värden och karaktärsdrag. Kyrkan och kyrkomiljön är karaktärsskapande för bygden, ett landmärke och en orienteringspunkt i landskapet. Den är en symbol för trygghet, kontinuitet och förankring i tillvaron. Det lagliga skyddet omfattar kyrkobyggnadens exteriör och interiör, dess inventarier samt kyrkogården med dess byggnader och fasta anordningar

Kyrkomiljön

Källa socken är en av de öländska socknar som sträcker sig från öster till väster tvärs över ön. Socken omtalas första gången i källmaterialet 1283 men, den medeltida kyrkplatsen har anor från 1000-talet. Socken tros ha fått sitt namn efter en medeltida offerkälla. Man anser idag att det är den källa som på 1960 återupptäcktes på kyrkogården vid den medeltida kyrkan. Området är också rikt på förhistoriska lämningar, framförallt från järnåldern. Den medeltida kyrkplatsen förlades nära Källa hamn på Ölands östra sida som under medeltiden var socknens viktigaste centrum. Hamnen användes bl a för att skeppa ut sten från socknens stenbrott. Liksom för många andra öländska socknar var kalkstenen en viktig inkomstkälla. Hamnen används än idag av yrkesfiskare och sommartid finns rökeri med försäljning. Även jordbruket har varit och är en viktig näring för socknen.

Under 1800-talet beslöt man att bygga en ny kyrka i socknen. Den medeltida kyrkan var i dåligt skick och p g a befolkningsökningen, som Källa socken liksom Öland i övrigt upplevde under 1800-talet, var den för liten. Efter långa diskussioner beslöt man att bygga den nya kyrkan nära landsvägen, idag väg 136, som sammanbinder Öland i nord-sydlig riktning. Kyrkan och den nya kyrkogården byggdes därför i byn Vi ett par kilometer väster om den gamla kyrkplatsen. Tidigare gick landsvägen nära kyrkan i öster. Det var troligen därför som kyrkan byggdes med ingång i öster och koret i väster istället för att som var brukligt med koret i öster. Idag går vägen utanför byn, väster om kyrkan. Vid kyrkan ligger en del bebyggelse samlad. Här finns affär och bilverkstad samt sommartid keramikverkstad och

restaurang. Norr om kyrkan, i Källaberg, ligger den nya prästgården som byggdes 1955. Den gamla prästgården som byggdes 1879 ligger i byn Högnäs.

Kring kyrkan ligger kyrkogården som anlades då kyrkan byggdes på 1880-talet. Platsen är rektangulär till formen och omgärdas av en kallmurad kalkstensmur och en trädkrans av bok och alm. Gravplatserna är främst utlagda öster och söder om kyrkan. Norr om kyrkan finns sedan 1998 en minneslund.

De båda kyrkplatserna i Källa socken tillsammans med den omgivande bebyggelsen berättar om socknens historia och utveckling. De utgör idag viktiga kulturmiljöer.

Kyrkobyggnaden

Bakgrund

Arkeologiska undersökningar har visat att den första kyrkan i Källa troligen var en träkyrka byggd under 1000-talet. Långhuset av trä brann troligen under 1200-talet. Då hade redan ett torn av sten byggt under slutet av 1100-talet och det nya långhus som uppfördes efter branden byggdes också det i sten. Under 1200-talet byggdes Källa kyrka liksom flera andra öländska kyrkor om och till så att den kunde användas för flera olika funktioner som t ex kyrka, försvarsanläggning och magasin.

Under 1500- och 1600-talet plundrades och brändes Öland vid flera tillfällen i samband med de krig som Sverige var involverat i. Underhållet av bl a kyrkorna fick ofta stå tillbaka då församlingarna blev tvungna att ersätt inventarier som t ex kyrkklockor och silver som stulits från kyrkorna. Många av de medeltida kyrkorna förföll. Under 1800-talet var därför behoven av reparationer av de öländska kyrkorna skriande. Under detta århundrade växte också Ölands, liksom Sveriges, befolkning kraftigt och de små medeltida kyrkorna blev trånga. Flertalet av de medeltida kyrkorna byggdes om eller till i olika utsträckning. Vanligt var att man bevarade det medeltida tornet och byggde nytt, större långhus och kor. I Källa valde man dock att överge sin medeltida kyrka och bygga en ny modernare kyrka i byn Vi några kilometer väster om den gamla kyrkplatsen. Beslutet var inte okontroversiellt och föregicks av långa diskussioner inom socknen. År 1882 inköptes marken till den nya kyrkan och i mitten av 1880-talet påbörjades bygget.

Enligt ett beslut från Vitterhetsakademin fick man dock inte riva den gamla kyrkan. Därför är Källa gamla kyrka den enda av de medeltida öländska kyrkorna som bevarats utan att ha moderniserats eller byggts om under 1900-talet. Inredningen togs bort och det som inte kunde användas såldes. Till den nya kyrkan överfördes bl a predikstolen, ett medeltida altarskåp och några gravhällar. Intresset för Källa gamla kyrka återuppväcktes dock snart. År 1911 beviljade regeringen medel för att reparera den medeltida kyrkan och 1928 beslöt kyrkostämman i Källa socken att den gamla kyrkan skulle överlämnas till Vitterhetsakademin vilka än idag äger den. Tillsammans med den omgivande kyrkogården med sina ålderdomliga gravhällar är Källa gamla kyrka den enda av de öländska kyrkorna som idag ger besökarna en god inblick i hur de öländska kyrkplatserna såg ut fram till mitten av 1800-talet.

Exteriör

Ritningarna till den nya kyrkan i Källa gjordes av arkitekterna Johan Ackzell och Ludvig Pettersson. Stenmaterialet hämtades från trakten. Bygget inleddes 1886 och två år senare kunde kyrkan invigas av dåvarande biskopen i Kalmar stift P Sjöbring.

Den nya kyrkans arkitektur och inredning präglades av den nygotiska stilen. Exteriör försågs byggnaden med flera typiska nygotiska dekorelement. Fönster, ljudluckor och dörröppningar fick en spetsbågig form och överst i fönsterbågarnas spetsar formades spröjsen som fyrpass. Entrépartierna utformades som perspektivportaler och dekorerades med strävpelare. Även tornet dekorerades med strävpelare avtäcka med förzinkad plåt. Tornet kröntes av en hög spira i stället för de för Ölandskyrkorna så typiska lanterninerna. Spiran dekorerades med gavelrösten försedda med blinderingar i samtliga fyra väderstreck. I tornet insattes också rosettfönster i söder, öster och norr.

Fasaden spritputsades med slätputsade fönsteromfattningar, portaler och hörnomfattningar. De sistnämnda dekorerades med kvader. Putsen har vid flera tillfällen lagats och omfärgats. På äldre fotografier kan man se att de spritputsade ytorna har varit avfärgade i en mörkare färg medan de slätputsade partierna varit vita. Troligen förändrades detta i samband med renoveringen 1933-34 så att hela kyrkan avfärgades i vitt. Snickerier som dörrar, fönster och ljudluckor har ommålats vid flera tillfällen. En stor förändring av kyrkans exteriör var bytet av takmaterial 1975. Långhusets förzinkade slätplåt byttes då mot korrugerad plåt. Tornet är dock fortfarande belagt med förzinkad slätplåt liksom långhusets takomfattningar och avtäckningarna på strävpelare och entrépartier.

Den nygotiska stilen var en av de nystilar som hade blivit moderna under 1800-talets andra hälft. Nystilarna, och i synnerhet nygotiken, framhölls av Överintendentsämbetet överintendent Helgo Zettervall. Överintendentsämbetet var den myndighet som mellan 1810 och 1918 hade ansvar för det offentliga byggnadsväsendet i Sverige och som också granskade och godkände alla ritningar till Svenska kyrkans byggnader. Efter 1918 omvandlades Överintendentsämbetet till Kungliga byggnadsstyrelsen. Som överintendent hade Helgo Zettervall ett stort inflytande över hur kyrkor och andra byggnader utformades. Han ville frångå de enkla klassicistiska tegnerladorna och andra typer av kyrkobyggnader där arkitekturen formats efter en mer väckelsinriktad liturgi. Istället framhölls det medeltida kyrkorummets avskilda absid och mystik som idealet.

Nygotiken fick ett visst genomslag vid renoveringar och nybyggnationer av kyrkor i Kalmar län. Ett fint exempel på detta är Fagerhults kyrka i Högsby kommun som byggdes 1890. På Öland kom dock aldrig den nygotiska stilen att bli så framträdande. Troligen berodde det på att den stora nybyggnads- och ombyggnadsfasen av de öländska kyrkorna låg tidigare under 1800-talet. Förutom Källa nya kyrka finns ytterligare endast ett exempel på en genomgripande nygotiska gestaltning nämligen Gräsgårds kyrka på öns sydöstra sida. Gräsgårds medeltida kyrka hade dock redan ombyggt på 1820-talet. När denna kyrka fick sitt nygotiska utseende var det istället frågan om en genomgripande stilrenovering. I några kyrkor kan man också se en viss influens från de nygotiska stilidealerna t ex i Torslunda kyrkas spetsbågiga fönster och Mörbylånga kyrkas tornspira.

Källa nya kyrka har exteriört genomgått få förändringar. Bytet av takplåt från slätplåt till korrugerad plåt samt avfärgningen av hela kyrkan i vitt är de största förändringarna. Det innebär att kyrkans ursprungliga nygotiska karaktär exteriört är mycket välbevarad.

Interiör

Även interiört fick den nya kyrkan i Källa ett kyrkorum tydligt inspirerat av den nygotiska stilen. Denna var dock kompletterad med en del äldre inventarier. Predikstolen och biskopsbänken som överfördes från den gamla kyrkan är utförda i en blandning av barock- och rokokostil. Den nygotiska stilen fick inte heller genomslag fullt ut i Källa kyrkas

kyrkorum. Flera av de nygotiska kyrkornas väggar och tak täcktes av målad dekor i form av ramverk, kvadermålning m m. men så gjordes inte i Källa. Väggarnas enkla bröstningsmålning förefaller vara den enda dekoren. Innertaket utfördes dock som ett tredingstak med snickrat ramverk, speglar och strävor utmed långhusets sidor. Denna utformning är vanlig i de nygotiska kyrkorna. Främst kom kyrkorummets nygotiska inspiration till uttryck i absidens utformning. Sakristian var placerad i absiden bakom altaret och avskärmades av ett korskrank i nygotisk stil. Även bänkinredningen, altaruppsatsen och orgelfasaden utfördes i nygotisk stil. Färgsättningen överrensstämmer till viss del med den som finns i kyrkorummet idag. Väggarna var vita med bröstningen i gult. Färgskalan förefaller i övrigt ha gått i vitt, grått och brunrött.

Den första större renoveringen av kyrkan gjordes 1933-34. Vid den här tiden betraktades kyrkorum i nygotisk som omoderna och överlastade. I Källa kyrka valde man därför som på så många andra ställen att ta bort en del av de mera framträdande utsmyckningarna. Det nygotiska korskranket ersattes med ett enklare skrank. Altartavlan och delar av altaruppsatsen flyttades till ett nybyggt dopaltare och istället placerades ett medeltida altarskåp från den gamla kyrkan på altaret. Predikstolen som tidigare stått inne i korets södra hörn flyttades fram till sin nuvarande placering. Planer fanns på att byta ut den nygotiska bänkinredningen men man nöjde sig med att förse bänkarnas ryggstöd med skivor så att man fick en bättre sittkomfort.

Nästa stora renovering genomfördes 1975 och omgestaltade kyrkorummet på flera sätt. Nu togs korskranket bort och istället byggdes en vägg som helt avskärmade absiden. Det innebar att sakristian blev helt inbyggd. På var sida om altaret ordnades dörrar till sakristian. Den nygotiska altarutsmyckningen som stått på dopaltaret togs bort och ersattes av det medeltida altarskåpet. En ny stor altarmålning som fyller hela väggen mot sakristian utfördes av konstnären Lars Wellton, Källa. Lars Wellton (1918-1992) var en etablerad konstnär. Han har illustrerat flera böcker, främst lyrik, arbetat med offentliga utsmyckningar och belönades 1985 med Knut V Pettersson-stipendiet. På Öland finns ytterligare en altarmålning av den här typen i Kastlösa kyrka. Under läktaren byggdes utrymmet in och inreddes med kapprum och rum för söndagsskolan. Det nya utrymmet krävde att en del bänkrader fick tas bort. Altarmålningar av det jätteformat som den i Källa kyrka är ovanliga. Målningen består av flera olika bibliska teman och är mycket färgrik.

Ytterligare en renovering av kyrkan gjordes 2000-01. Då byggdes läktarunderbyggnaden om. Den slutna väggen togs bort och ersattes med en glasvägg mot kyrkorummet. Genom att flytta dörrarna mot vapenhuset kunde man också göra utrymmet större. De båda rummen under läktaren byggdes om till lillkyrka, kapprum, toalett, pentry och trappa till läktaren. Att inreda en lillkyrka har för många små landsortsförsamlingar blivit ett alternativ. En annan förändring som genomfördes var att friställa altarbordet. Prästen kan därmed stå versus populum d v s vänd mot församlingen, vilket är i linje med den rådande liturgin.

Interiört har Källa kyrka genomgått flera stora förändringar. Det ursprungliga nygotiska kyrkorummet har skalats av och det kyrkorum som finns idag är därför en blandning av stilar. Flera av de förändringar som gjorts, t ex inbyggnaden av sakristian och byggandet av en läktarunderbyggnad är förändringar som varit typiska för sin tid. Fortfarande finns dock en nygotisk grundton i kyrkorummet som skapas av innertakets utformning, orgelfasaden och bänkinredningen. Mest framträdande i kyrkorummet är Lars Welltons altarmålning som täcker en stor del av korets västra vägg.

Inventarier

Källa kyrkas inventarier rymmer föremål från medeltid fram till modern tid. Från medeltid är altarskåpet och ett krucifix. I kyrkan finns också flera föremål från 1600- och 1700-talen såsom predikstolen, biskopsbänken, gravhällar samt en ljuskrona. Samtliga dessa föremål är överförda från den gamla kyrkan. De ger en historisk tyngd åt det relativt unga kyrkorummet och berättar om kyrkans långa historia i Källa socken. Från kyrkans tillblivelsetid är orgelfasaden, läktarbröstningen, altarringen, bänkinredningen och de pelare som bär upp läktaren. Bänkarna och orgelfasaden är idag två av de viktigaste företräddarna för den nygotiska stilen som ursprungligen präglade Källa nya kyrka. Trots att föremålen är från olika tider binds de samman av färgsättningen som hos flera av dem går i milda blåa, gråa och rosa nyanser.

Sammanfattning

Källa nya kyrka och kyrkogård utgör sedan 1800-talets andra hälft socknens centrum. Då flyttades sockencentrat från Källa Gamla kyrka med anor från medeltiden. Den medeltida kyrkan är idag ett omtyckt besöksmål och används sommartid för bröllop och konserter.

Källa kyrka byggdes under 1800-talets andra hälft då många arkitekter i Sverige förespråkade en återgång till medeltidens mystiska kyrkorum. Källa nya kyrka byggdes i nygotisk stil vilken var en av dessa byggnadsstilar med medeltida influenser som blev populära. Exteriört är Källa nya kyrka idag ett gott exempel på denna stil. I byggnadens återfinns flera av gotikens typiska stildrag och dekorelement men tolkade i nygotikens anda. Kyrkan är exteriört välbevarad.

Interiört är kyrkorummet i dag en blandning av olika stilar. Här finns föremål från den gamla kyrkan och nya företeelse som tillgodosett 1900-talets önskemål om hur man ska använda kyrkorummet. Av det ursprungligen nygotiska kyrkorummet finns idag rester kvar i innertaket utformning, bänkinredningen och orgelfasaden. Interiört är Källa nya kyrka alltså inte bevarad i sitt ursprungliga skick. Kyrkorummets kulturhistoriska värde vilar till stor del i inventarierna som utgör en pedagogisk provkarta över olika konstnärliga och arkitektoniska stilar från medeltiden fram till idag.

Under 1800-talet förändrades de öländska medeltidskyrkorna. Många genomgick kraftiga ombyggnader medan andra revs och ersattes av nya kyrkor. Kyrkorna i Källa är det enda exemplet på att man bevarat den gamla kyrkan och istället byggt en ny, för tiden modern kyrka på en ny kyrkplats. Det gör att det båda kyrkorna med sina kyrkogårdar och sockencentra idag tillsammans utgör en ovanlig och värdefull kulturmiljö.

Källförteckning

ATA Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet.

KLM Kalmar läns museums arkiv.

Boström, Ragnhild, Källa kyrkor, Uppsala 1969

Kyrkobyggnader 1760-1860 del 2 Småland och Öland. Riksantikvarieämbetet och kungl. Vitterhets- och Historieakademien, Stockholm 1993.

Lindahl Göran, Högkyrkligt lågkyrkligt frikyrkligt, Diakonistyrelsens bokförlag 1955.

Lundh Kiki (red), Källa socken i bild, Kalmar 2007

Nationalencyklopedin på nätet.

<http://www.nashult.se/index.asp?mainId=34&secId=35> 2006-10-06